

Johan Castberg

Johan Castberg (1862 – 1926) regnes for en av Norges største politikere, og han er verdt å nevne i Rjukan – Notoddens industrihistorie.

Castberg var inspirert av den amerikanske sosialfilosofen Henry George. Han mente at naturressurser som jord, vann, skog og fisk er samfunnets ressurser og burde kontrolleres av samfunnet. Hans tanker er derfor viktige for de radikale norske konsesjonslovene som Castberg fikk gjennom som justisminister. Det skjedde i Gunnar Knudsens regjering i 1906 og i 1909. Disse lovene ble innført for å stoppe store utenlandske firma i å kjøpe opp og kontrollere vannkraft og andre norske naturressurser.

Mer om de norske konsesjonslovene finner du på nettet.

Johan Castberg har for øvrig fått navnet sitt på en oljeplattform utenfor Hammerfest.

(Fra biografi om Castberg fra 2017: «Et brennende hjerte»)

Konsesjon: Tillatelse gitt av offentlige myndigheter til å drive økonomisk virksomhet.

Interessen for de store naturressursene i Norge var stor. Særlig var fossene av stor interesse for utenlandske selskaper. Fra starten av 1900 oppstod mange slike saker hvor rikfolk kjøpte fossefall. Sam Eyde var en av dem. Myndighetene reagerte ved å innføre lover som skulle hindre at norsk natur kom på utenlandske hender. Etter en rekke strider og midlertidige lover, ble de såkalte konsesjonslovene vedtatt i 1909. Loven la opp til at selskaper kunne søke om få konsesjon (tillatelse) til å utnytte en foss for en viss periode. Så ble eiendommen/fossen tilbakeført til staten igjen. Dette ble kalt hjemfallsretten. Den slo fast at en foss og alle anlegg, tunneler og rør som var tilknyttet, skulle gå tilbake til staten når tida for konsesjon var over. Dette er en statlig regulering av kapitalismen.

Hjemfallsretten fikk betydning da Norges oljeeventyr startet i 1960-70-åra. Det eksisterte da et lovverk og en lang politisk tradisjon for å beholde ressursene i fellesskapets eie.

I Norge har hjemfallsretten hatt stor betydning for utviklinga av den norske velferdsstaten. På hvilke måter? Hvordan forvaltes ofte naturressursene i andre land?

Tekst: Anne Haugen Wagn